

Abonamentul:

pe 1 an 5 cor.
pe 1/2 an 2-50
pe 1/4 an 1-25

ROMANIA:

pe 1 an 7 lei
pe 1/2 an 3-50

TARA NOASTRA

Redacția
și
administrația
SIBIU
NAGYSZEBEN
strada Morii 8.

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ.

Andrássy și votul plural.

Comunicările organului partidului social-democrat au stârnit în țara întreagă cea mai mare senzație. Trase la îndoială în ziua întâi, admise apoi cu multe rezerve, — a treia zi datele revoltătoare publicate de „Népszava“ au fost declarate drept autentice din partea însuș a ministrului de interne.

Pentru a liniști spiritele în partidul Kossuthist, unde fronda lui Holló Lajos tot mai trage nădejde să se trezească într-o dimineață cu demisia contelei Andrássy și înlocuirea lui prin acest șef-redactor al ziarului „Magyarország“ — ministrul de interne a anunțat pe președintele Kossuth că va face o vizită la clubul partidului pentru a se declara în chestia comunicărilor indiscrete din „Népszava“.

De data aceasta nobilul conte a fost mult mai categoric; poate fiindcă acum frazele cu două înțelesuri nu mai au rost. Primit cu aplauze, s'a grăbit să răspundă la multele întrebări ce i-se puneau.

„Comunicările făcute de „Népszava“ — a declarat Andrássy — în liniamente generale corespund adevărului. *Votul plural va păzi necondiționat supremația maghiarimii împotriva naționalităților și, mai ales, împotriva masselor demagogiei.* La alcătuirea proiectului a trebuit să ținem seamă de două lucruri: întâi, ca votul să fie universal și în rândul al doilea, ca *numărul voturilor să nu fie mai mic decât numărul prevăzut de proiectul lui Kristóffy.* A trebuit să ținem seamă de acest număr în urma pactului.

„Introducând votul plural, a trebuit să fim cu băgare de seamă ca nu cumva elementele

cari au susținut până acum Ungaria să rămână pe planul al doilea!

„*In ce privește procedul electoral: vom sta pe baza principiului decentralizării.* Alegerea se va face după circumscripții și comune, amăsurat unui plan lucrat de municipiu care va avea să hotărească, în același timp, dacă adunarea voturilor se va face prin o comisie ambulată sau fiecare circumscripție va avea o comisie anume. Alegerea trebuie să se facă pretutindeni în răstimp de 24 de ore.“

În cursul discuțiilor a mai declarat că votarea va fi publică, deși mulți ar dori să fie secretă. A mai declarat că nu va renunța nici la punctul din proiect prin care se crează și alegători indirecti, fiindcă ținta acestei dispoziții e ca cei cari *azi nu știu scrie și cetă dar sunt alegători, — să nu rămână despoiați de dreptul electoral.*

Pentru a fi alegător, trebuie să fii de 10 ani încetățenit și să aparții unei comune de cel puțin un an.

„*Intre reforma electorală și noua arondare a cercurilor are să fie punctim!*“ a mai declarat Andrássy și a adăugat apoi: „Și ar fi bine să menținem și cheltuielile constituționale (cărăușia) etc.“

Unul dintre deputații de față a întrebat dacă dreptul electoral nu s'ar putea condiționa de cunoștința scrisului și a cetitului în limba maghiară?

Contele Andrássy l-a liniștit numai decât pe acest șovinist iperzelos:

„E de prisos, fiindcă în urma proiectului școlar a lui Apponyi și așa *peste zece ani toți cei cari au umblat la școală vor ști scrie și cetă ungu-rește!*“

*

Declarațiile contelei Andrássy au fost ascultate cu multă satisfacție, mai ales când a spus că votul n'are să fie egal, *fiindcă nimic în lume nu e egal.*

Respectul pentru meseria noastră de cronicari ne îndatorează să înregistrăm un „spirit“, făcut la acest loc de președintele partidului Kossuth Feri.

„*Cum nici două chibrituri nu sunt egale!*“ a observat ministrul nostru de comerț, stârnind ilaritate vie...

*

Fără îndoială, mai importantă e declarația în care atinge cele două momente de cari a trebuit să țină seamă la alcătuirea proiectului. Contele Andrássy a declarat că *numărul voturilor trebuie să fie cel puțin atât de mare pe cât de mare îl prevăzuse proiectul lui Kristóffy, — fiindcă la aceasta îi obligă pactul.*

Din două puncte de vedere e interesantă declarația aceasta: mai întâi fiindcă ni se spune hotărât că actuala coaliție a primit misiunea — și s'a și angajat — să introducă votul universal, și, apoi, că *pactul* a fixat chiar și principiile reformei noi: *să fie cel puțin atât de liberală ca și reforma fostului ministru Kristóffy.*

Când, săptămânile trecute, deputatul român d-l Dr. Aurel Vlad, într-o interpelație adresată ministrului de interne, atinsese această chestiune, cerând ministrului declarații hotărâte și în ce privește îndatoririle pactului, — d-l conte a grăbit să răspundă că ei nu s'au angajat și, ca guvern constituțional, nici nu s'au putut angaja să valideze proiectul unui guvern căzut!

Declarația recentă, din clubul Kossuthist, e însă o dovadă că d-l ministru de interne n'a îndrăznit să mărturisească adevărul când a răspuns d-lui Vlad. O spune, însă, acum: *Pactul obligă guvernul coaliționist — nu să alcătuiască un proiect prin care să se creieze un număr de alegători cel puțin atât de mare ca prin proiectul lui Kristóffy — ci să alcătuiască un proiect cel*

VIEAȚA LITERARĂ.

Diletanții.

Ceata mare de oameni de treabă, cari se țin mereu în preajma scriitorilor sau a artiștilor de orice categorie, se compune mai ales din diletanți. Toți începătorii și toți neisprăviții, toți cei opriți la drumul jumătate în desvoltarea calităților lor sufletești, se numesc astfel. Nu fapta, ci numai dorința de a săvârși îi caracterizează și nu perfecțiunea, ci relativitatea cea mai searbădă le dă mulțumirea:

Diletant heisst jener Mann
Der etwas machen will
Und es nicht kann.

E definițiunea unui umorist german și o găsemc din cale afară nimerită, căci, în adevăr, din această îmbinare a dorinței cu neputința izvoarește diletantismul în toate.

În faza de astăzi a culturai noastre, e prea firesc ca numărul diletanților de toate categoriile să fie mare. În presa noastră, în politică, în literatură și artă amatorii se imbulzesc, vecinic împinși de râvna de a fi cunoscuți. Controlul fiind mai mic și îngăduința mai mare ca la popoare mai culte, diletanții pot să ajungă la noi la oarecari roluri sociale. Oameni certați cu gramatica și cu școalele inferioare, pot să ajungă ziaristi și candidați de deputați, iar cabotinii pot să joace

pe eroii lui Shakespeare. În această privință surprizele nu sunt excluse: astăzi vezi pe unul că nu știe legă două gânduri lămurite, mâne același te surprinde scriind despre dramele lui Ibsen; astăzi unul adună cifre în vre-un birou obscur de bancă și mâne încearcă să iscălească un articol de direcție politică.

Dar nu despre toți aceștia, ci numai despre un anume gen de diletanți ni-e scopul să vorbim astăzi: despre diletanții noștri în viața teatrală din Ardeal.

Dupăcum vād că s'au petrecut lucrurile la ultima adunare a „Societății“, e vorba ca pe viitor toată mișcarea dramatică dela noi să fie lăsată în grija diletanților. Ideia lui Bărsan, ca Societatea să angajeze o trupă, redusă de-ocamdată, de oameni pregătiți și ca această trupă să ia asupra-și îndatorirea de-a cultivă ea însăși teatrul românesc la noi, a fost cu totul abandonată. În schimb s'a făcut apel la societatea dela orașe, ca să se constituie ea singură în așanumite comitete „filiale“ (terminul e cu totul impropriu!) și să se organizeze în grupuri de diletanți, cari sub supraveghierea noului director artistic, a d-lui Bănuțiu, să ne satisfacă în ceea ce privește exigențele noastre pentru arta dramatică.

Eu nu sunt un partizan al acestei idei, căci diletantismul e totdeauna o manifestație a mediocrității. Reprezentații de diletanți se dau ele pretutindeni, dar nicăiri nu au pretenția de-a

constitui o mișcare serioasă și de a înlocui cu succes pe actorii de specialitate. Reprezentațiile de diletanți pot să fie destul de bine organizate, unele chiar fastuoase, dar ele totdeauna au caracterul unor jocuri sociale, unor serbări de ocazie, la care publicul vine cu bunăvoință și iertare, gata a primi așa pe cum i-se dă. Cu diletanții nu vom putea fi niciodată severi, căci nu le putem cere ceea ce n'au învățat, nici joc, nici pronunțare, nici alte abilități tehnice, pentru însușirea cărora se cer ani de experiență.

E desigur o prea plăcută petrecere ca la Brașov și aiurea d-șoarele noastre să se încerce uneori în câte un rolșor, iar vre-un tânăr profesor să-și schimbe mutra gravă de pe catedră în fața dulce a lui Romeo. E o bună ocazie de a-ți face toaleta nouă, de a te transporta câteva minute pe alte tărîmuri mai frumoase, vecinic privindu-te în oglindă și studiind un gest. Dar în fond sunt totuș păpușerii! Nu e joc de teatru, ci jucărie!

Comitetul „Societății“, înainte de a se gândi la diletanți, ca mijloc de realizare a menirei sale, trebuie să-și lămurească mai întâi întrebarea: pentru cine voiește să cultive teatrul, pentru poporul dela țară, sau pentru publicul românesc din orașe? Pentru țărani, sau pentru pătura cultă? Este de importanță această întrebare, pentru că unele sunt cerințele celui dintâi și alte ale celor cu carte. Țăranul se mulțumește și cu diletanți

puțin atât de liberal cum fusese proiectul lui Kristóffy.

Și aici ajungem la sofisteria meschină a guvernului coaliționist. Probabil va fi raționând:

„Pactul ne obligă la alcătuirea unei reforme liberale. Kristóffy a prevăzut în proiectul său un număr de 2 milioane și 200 mii de alegători. Noi avem să fim și mai liberali: noi vom creia 4 milioane de alegători!“ Și: „Majestate, am împlinit pactul! — va avea de gând contele Andrassy să spună în Viena. — Am fost, dimpotrivă, mai liberali decât Kristóffy: deschidem șanțurile constituției pentru patru milioane de cetățeni despoiați de drepturi politice!“

Ținta guvernului coaliționist e să falsifice intențiile Majestății Sale. Deaceia se pune pe baza principiului votului plural ca, inzestrând clasele stăpânitoare cu un număr întreit de voturi, să se poată răzimi pe aparența de liberalism și să stoarcă din Viena aprobarea unui proiect care tinde la nimicirea majorității cetățenilor din țară.

Până acum, însă, uneltirile coaliționiste au rămas zadarnice: **Majestatea Sa n'a aprobat încă proiectul lui Andrassy** și suntem tari în credința că nu-l va aproba nici în viitor. Va ști să înțeleagă și Viena că nu e liberalism să dai la ai tăi câte două și trei voturi, și să le iai, în acelaș timp, dreptul electoral celor cari nu aprobă politica ta destructivă!

Căci la aceasta se reduce proiectul coaliționist: sporirea numărului voturilor claselor stăpânite de utopia șovinismului maghiar și despoierea de voturi a claselor democratice: naționalități, social-democrați, etc...

Asupra acestui moment va trebui să stăruim în adunările noastre populare, deschizând ochii și celor cari nu văd în pluralitatea voturilor decât o măsură de tranziție necesară: *pluralitatea e o manoperă infamă și noi nu o vrem!*

Aceasta să li-o spunem, dela adunările noastre, celor din Viena...

Votul plural în Belgia. Asigurarea dată de Contele Andrassy, că sistemul său electoral este imitat după acela din Belgia și că oameni politici de seama lui Bülow și a premierului englez îl aprobă, a făcut multă valvă în presa străină. Reacționarii și clericali belgieni înregistrează cuvântul lui Andrassy cu multă satisfacție, în schimb

și cu piesele modeste din repertoriul obicinuit acum cincizeci de ani în Moldova. Dar la orașe nu mai avem ce căuta nici cu diletanții, nici cu literatura primitivă.

Consider ca o adevărată ofensă la adresa societății culte ardelenes presupunerea, că, pentru gustul și priceperea ei, jucăriile ocazionale ale diletanților ar fi suficiente. Numărul mare de familii române din orașe nu e cu nimic mai pe jos de societatea străină și este în drept să ceară mai multă artă și mai puțin diletantism. În cursul vremii noi evoluăm în mod vizibil, evoluiază și gusturile și întreaga viață intelectuală. De ce conducătorii „Societății“ dramatice vor să ne oprim la Vifleimuri cu Irozii și cu jocuri de păpuși?

Dar... să sperăm că amicul meu Bănuțiu, care nu este un actor, dar e un om cult și inteligent, va recunoaște singur și în curând, că nu calea diletantismului este cea adevărată și va stărua să adune în jurul „Societății“ forțe artistice de valoare.

Firește, în această privință suspendarea burselor a fost o mare greșală. **II. Chendi.**

Dintr'un carnet.

Două lucruri mă rănesc tot atât de mult: disprețul — și compătămirea.

Sunt unii oameni cari trec de spirit, povestind anecdote.

Sunt și unii scriitori...

toată presa liberală și cea democrată atacă pe Bülow și pe toți partizanii votului plural

Este adevărat, spun acești din urmă, că sistemul actual electoral din Belgia este un progres față de trecut, dar în orice caz nu poate fi socotit decât drept tranziție la un sistem perfecționat. Așa cum este, votul plural nu slujește păturile largi ale populației rurale și ale lucrătorilor. Preoții și agrarieni sunt singurii cari au cuvânt de a fi mulțumiți în Belgia. După statisticile din 1905 și 1906 au fost 968.964 alegători cu câte un singur vot, pe când minoritatea de cei îndreptățiți cu mai multe voturi au avut cu totul 1.550.615 voturi împreună. În capitala Belgiei cei cu votul plural constituie 44.7 procente, iar la țară nici mai mult nici mai puțin decât 63.8%. Iată pentru ce votul plural este o mare pacoste pentru țărani și muncitori.

*Iar această lege, de o nedreptate strigătoare pentru Belgia — zice Berliner Tagblatt — vor s'o introducă Bülow în Prusia și Andrassy în Ungaria, sub pretext că ea singură ar satisface civilizația modernă. Dar să sperăm că nici Prusia, nici Ungaria nu vor tolera această rușine, să îngăduie a li se impune o lege socotită de majoritatea belgienilor drept o armă a nedreptății și a necinstei.**

Adunarea poporală din Sebeș, ținută Dumineca trecută, a fost o grandioasă manifestație a poporului nostru din aceste părți. Țărănimea noastră de aici, în urma sbuciumărilor politice ale ultimilor ani, s'a pătruns tot mai mult de conștiința demnității și astăzi a ajuns un element disciplinat care ascultă și înțelege pe deplin orice chemare a conducătorilor săi. A fost deajuns să fie vestiți de conducătorii locali, ca să răsară în cete numeroase și să întimpine cu dragostea curată a omului dela țară pe acei câțiva cărturari cari coboară în mijlocul lor. Cine vede și judecă încrederea acestor oameni în luptele noastre politice, poate cumpăni și răspunderea mare a fruntașilor meniți să-l cărmuiască. O mulțime neobișnuită de țărani în frumosul port al acestor părți a așteptat pe deputații Iuliu Maniu și Aurel Vlad, cari au sosit dela Vint insoțiți de o ceată de călăreți. Din Sibiu au venit la adunare d-nii: Nic. Ivan, asesor consist., Dr. Liviu Leményi, Dr. Lucian Borcia, Dr. Tiberiu Brediceanu și Octavian Goga, iar din Săliște Dr. Nic. Comșa. În piața largă din fața bisericei săsești au vorbit poporului întrunit în număr de peste trei mii de oameni cu fruntașii din loc și preoții comunelor învecinate d-nii Leményi, Vlad, Maniu, Goga și Dr. Comșa. Discursurile, în cari s'a precizat situația politică actuală și s'a lămurit chestiunea votului universal și intențiile guvernului, au fost ascultate cu multă atenție și întărite de cuvântul priceput al mulțimei adunate. Nesfârșita dragoste și alipire ce-a arătat acest popor față de deputații săi, a fost o mângâiere pentru toți. Ne-am depărtat din mijlocul acestor țărani frumoși și sănătoși cu convingerea, că în aceste părți poporul nostru are un puternic simț de disciplină și cele mai bune garanții de înaintare repede pe toate terenele.

Expoziția de poame, struguri și derivatele lor, ce o va aranja „Reuniunea rom. agricolă sibiiană“ în Avrig, se va deschide Duminecă, în 18 Octomvrie n. c. la ora 11 din zi și va dăinui până Duminecă în 25 Oct. n. c. ora 4 d. a. când va urma împărțirea premiilor. Premii se impart 200 cor. în bani și 50 diplome de recunoștință. Drept întregire a expoziției de poame, „Reuniunea femeilor din Avrig“, va aranja în una din salele școalei o frumoasă expoziție din industria de casă (lucrurile de mână femeiesc), atât de admirat de lumea pricepută. Pe lângă discursurile de deschidere și de închidere ale expoziției, Duminecă în 25 Oct. n. c. la ora 11 din zi membrul pe viață al reuniunii, d-l Ioan A. de Preda, avocat în Sibiu, va ține un instructiv discurs despre pomărit și foloasele lui.

REVISTA POLITICĂ.

Kristóffy și pactul coaliției cu Coroana. Procesul de limpezire a situației politice urmează înainte cu tărie. Tot mai multă lumină se face în jurul așanumitului „pact“ ce l-a încheiat coaliția cu Coroana, acuma's 30 de luni.

Zilele trecute, fostul ministru de interne „drabant“, Kristóffy, autorul și el al unui proiect de reformă electorală, scârbit de lipsa de caracter ce-o manifestă guvernul în toate chestiunile și, mai ales, în chestia votului universal, — și-a ridicat din nou glasul, dovedind țării cum actualii noștri ocărmitori ministeriali își calcă cuvântul. Într'un discurs rostit la banchetul partidului democrat din Budapesta a citat textul original al pactului, care se referă la votul universal. Acest punct e de-o claritate uimitoare.

„8. Die Aufgabe dieser Regierung ist — se zice în punctul 8 al pactului — die Durchführung der Wahlrechtsreform auf mindestens ebenso breiter Basis, wie dies in dem Programm der jetzigen Regierung enthalten ist“ (Misiunea acestui guvern e introducerea reformei electorale pe o bază cel puțin atât de largă ca și cea cuprinsă în proiectul actualului guvern; adevărat a guvernului drabantist)*.

Cum însă proiectul „drabantilor“ cuprindea în sine votul universal, egal, secret, cu votare după comune și necondiționat decât de cunoștința scrisului și a cetitului în orice limbă, — i-a fost ușor fostului ministru de interne să dovedească că stimabila coaliție își calcă cuvântul când vor să introducă un vot universal falsificat și contrar intențiilor pactului care nu știe de vot plural, restricții prin cens, votare publică...

Kristóffy a mai stăruit asupra unor amănunte interesante. Când, pe la începutul lui Aprilie 1906, se porniseră tratativele de împăciuire între opoziția „națională“ și Coroana, — Kristóffy a avut întrevederi cu mai mulți fruntași ai partidului kossuthist, între alții cu Barabás și Kossuth. Amândoi s'au declarat pentru votul universal cel puțin atât de liberal ca cel proiectat de guvernul Fejérváry. Kossuth însuș a zis: „Trebuie să punem lucrurilor capăt. Noi nu putem da poporului drepturi mai puține decât vrea să-i dea Regele!“ Și împăcarea s'a făcut... După doi ani de zile, însă, aceiași oameni încearcă să eschiveze, calcându-și cuvântul!

Discursul fostului ministru de interne a produs senzație mare în lumea politică, mai ales fiindcă a fost rostit — ca la comandă — într'un moment foarte critic pentru guvernul coaliționist.

CRONICA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ.

Știință și politică. Cine confundă mai mult ca Maghiarii aceste două noțiuni? Mai ales istoria lor e pusă întreagă în slujba politicii și nu este popor, a cărui istorie să fie mai plină de esagerări de fapte și de intervertiri de adevăruri ca a Maghiarilor. Citim chiar de curând un articol în revista lor istorică „Századok“ despre *Colonizarea Românilor*. Se afirmă în acel articol, că noi Românii nu suntem locuitori autochtoni ai acestei țări, căci am venit mult mai târziu aici și anume abia prin secolul al 13-lea, când am fi fost „colonizați“ printre celelalte popoare. Iar d-l Szádeczky, — asta e numele istoricului — își sprijină afirmarea sa vezi Doamne, pe un document din 1292, în care se pomenește că niște Români s'au stabilit la Murăș-IIia pe moșiile unui nemeș. Fireștecă argumentul istoricului maghiar este arhi-ridicol și nu merită nici o reflexiune serioasă, dar hazul e că ziarele maghiare îl iau în serios și-i dau o capitală importanță... politică. Din acel document Maghiarii nu deduc numai că noi nu suntem autochtoni, ci strigă în gura mare că orice luptă politică a noastră e neîndreptățită, deoarece niște simpli coloniști fiind,

noi suntem străini în țara lor. Și — ale naibii gazetele ungurești — au potrivit-o așa, ca drăcia cu colonizarea noastră să vie în discuție chiar acum, când cu votul universal, pentruca să se vadă că cei colonizați în urmă n'au dreptul să se pună pe acelaș picior cu... băștinașii. Se face de răs cu astfel de procedări!

Istoria dreptului românesc este titlul unei mari lucrări, apărute zilele aceste și datorită profesorului dela facultatea juridică din București, d-lui S. G. Longinescu. Sunt așa de puțini specialiști pe tărîmul studiului Dreptului român, încât lucrări ca cea de față, cari taie primele brazde, sunt binevenite. Amintim la acest loc, că la moartea lui Dr. George Popovici din Bucovina, care fusese unul din cei mai competenți cercetători în istoria dreptului nostru, se scrisese ceva despre niște studii de-ale lui rămase în manuscris. De-atunci nu s'a mai amintit nimic despre acele lucrări inedite. S'au perdut oare, sau au rămas în grija familiei de a le edita? E păcat să nu se știe nimic de ele, dacă au existat în realitate.

Un dar Papal. Papa a dăruit lui Don Lorenzo Perosi, admirabilul compozitor de muzică religioasă, o pană de aur cu incrustații alegorice. Darul a fost făcut cu ocazia onomasticeii ilustrului măiestru. Tot cu această ocazie membrii școlii „Cantorum“ i-a oferit o pianină și un tablou reprezentând pe Richard Wagner.

„Legislațiunea Muncii“ e o nouă broșură datorită d-lui avocat din București Take Polierat, broșură care a apărut și care ni-s'a trimis și nouă.

Clemenceau a interzis artiștilor francezi de a mai umbla cu „cheta“.

Sărbări în onoarea lui Shakespeare. Orașul Stratford pe Avon, unde s'a născut și a murit Shakespeare, organizează pentru luna Ianuarie mari sărbări comemorative, în amintirea celui mai mare geniu dramatic al lumii întregi.

Aceste sărbări vor dura 8 zile și comitetul organizator s'a și adresat muzeelor și bibliografilor, rugându-i să le răspundă dacă au în posesiunea lor manuscrise originale de ale lui Shakespeare sau edițiuni publicate din timpul vieții lui.

Aceste manuscrise sau lucrări vor fi cu atât mai interesante de consultat, cu cât s'a descoperit că numele celebrului dramaturg se găsește până acum iscălit în următoarele 32 de feluri:

Chacsper, Saxpère, Schackespeare, Schakespiere, Schakespere, Schachkspeare, Schackspere, Schakspire, Shagspere, Shakesepere, Shakespear, Shakesper, Shakespere, Shakespeyre, Saakspere, Shakspeare, Schackspere, Schaksper, Schakspeyr, Shakuspeare, Shaxeper, Shaxkspere, Shaxpere, Shakyspere, Shakysper, Shexper, Shaxper, Shaxspere, Shexpseyre, Shexpre, Sharxspear.

Limpede. La palavrele scrise în „Voința Națională“ asupra recentului nostru proces de presă, nu se răspunde.

Iarăș literatură și politică. Ni-se scrie din București, că în vara aceasta un tânăr profesor din Bulgaria ar fi făcut o călătorie de „studii“ prin județele Vlașca și Teleorman, pe unde locuiesc și Bulgari. Cu ocazia aceasta tânărul profesor nu s'ar fi mărginit însă numai la studii asupra dialectului bulgar în România, ci ar fi urmărit cu deosebită atenție și situația politică și economică a conaționalilor săi, luîndu-și interesante notițe statistice. În unele locuri populația bulgară i-ar fi făcut manifestații de simpatie, salutând pe tânărul învățat ca pe un salvator al lor, venit să le vestească mărirea Bulgariei... Se pare deci, că Uгурii nu sunt singurii cari confundă știința cu politica. Ei au buni tovarăși în Bulgarii șovinisti. Ne mirăm însă de frații din Regat, că lasă necontrolați pe agitatorii străini, cari sub pretextul de „studii“ se furișează în populația neromânească.

În jurul unui monument istoric.*)

În Nr. 107 al „Neamului românesc“ din București s'a publicat următoarea corespondență din Săliște:

Când ați fost prin Săliște, ați văzut și ați lăudat marea, și frumoasa noastră biserică, ridicată pe timpul lui Iosif al II-lea. Când veți mai veni vre-odată, veți întâlni în locul ei o biserică cochetă, cu turnuri moderne, care costă nu mai puțin de 45,000 de coroane. Comitetul parohial a hotărît, la propunerea unor oameni fără pic de pietate pentru monumentele noastre vechi să înlocuiască coperișul și turnul, foarte solid, cu lucruri nouă, pe care nu le reclamă nici altă trebuință decât ambiția lor nemărginită. Singurul motiv care face ca vechea biserică să-și schimbe fața e că e prea săsească!

La acestea observația d-lui N. Iorga se resumă în scurtele, dar asprele cuvinte: „Zi-le Vandali și dă-i dracului de proști!“ (Prin astfel de apostrofări încă nu ne aducem aminte să se fi făcut cândva vre-o ispravă. Altfel de soluții am cere noi d-lui Iorga. (N. Red.)

În urma acestei corespondențe am căutat să văd care e starea de lucruri și am aflat următoarele: „Biserica cea mare“ din Săliște, supusă și ea dintelui timpului, are lipsă de anumite reparaturi și anume îi trebuie coperiș nou, atât turnului cât și bisericii propriu zise. În fața acestui fapt comitetul parohial a hotărît în ședința dela 24 Ianuarie 1907, ca să supuie întreagă biserică nu unei reparații ci unei restaurări mai radicale. Această hotărîre — a fost primită la 25 Ianuarie de către sinodul parohial iar la 27 Martie 1907 a fost aprobată și din partea Prea Veneratului Consistor arhidiecezan.

Chestiunea e deci: reparare sau restaurare? Cele trei foruri amintite au zis: restaurare.

Dar asta încă nu înseamnă că așa ceva n'ar putea fi o greșală mare, căci în adevăr ce e restaurarea? Se restaurează un monument vechiu, căzut în ruine, din care e ridicat pentru a putea fi din nou întrebuițat, într'o anumită formă. Se restaurează o clădire care, așa cum e, amenință cu ruinare completă — dar nu se poate restaura o clădire veche trainică și frumoasă. Aceasta se repară, când, în decursul timpului, ajunge să se strice ceva la ea.

Și acesta este cazul bisericii din Săliște. Biserica e de o soliditate neîntrecută și multe sute de ani vor trece până se va ivi trebuința unei restaurări. I-s'a stricat coperișul, după 124 de ani, — ei bine se poate repară. — Să se repare! Dar să nu se restaureze o biserică ca asta, care e unul din puținele noastre monumente istorice din secolul al 18-lea! Suntem destul de săraci în monumente istorice, nu trebuie să ne mai sărăcim și mai tare!

Și de ce e nevoie ca să se restaureze biserică aceasta?

Am întrebat pe cei mai competenți și am primit răspunsul că turnul actual al bisericii e prea mic, că biserică e în stil săsesc și că biserică și așa are bani cu care să întreprindă o restaurare mai costisitoare.

Așa mi-a spus d-l arhitect consistorial și așa mi s'a spus de către competenți din Săliște.

Dar să vedem întrucât rezistă argumentele acestea unei critici obiective.

D-l Iorga, unul din cei mai competenți judecători ai monumentelor noastre istorice, scrie despre biserică din chestiune următoarele: „Biserica cea mare e numai din 1784, dar ea e vrednică de trecutul și de prezentul Săliștei. E făcută în cruce după felul bisericilor muntene din vremea Brâncoveanului, dar brâul o taie numai sus, așa încât firidele de jos, râtunzite, sunt foarte mari, pe când cele de sus sunt numai cadre pătrate, mărunte, pentru icoane. Coloarea sălișteană se

*) Publicăm acest articol cu gândul de-a contribui la elucidarea unei chestiuni pe care o socotim destul de importantă pentru comuna noastră fruntașă. Credem, că din partea celor competenți vom primi în curând lămuriri liniștitoare.

N. Red.

vede din îngrijirea cu care de-asupra fiecărei icoane de acestea se scrie în frumoasă scriptură cirilică numele aceluia, care e ctitorul ei, — frumoase nume de țărani. Pe bolta turnului săsesc, greoiu alipit la biserică, cătarea din „tâmpane și horă“ e ilustrată printr'o horă românească, cu lăutari în tot avântul arceșelor suptiri“.)

Iată cum d-l Iorga nu află la această biserică nimic ceea ce n'ar merita să fie ținut și mai departe și cum d-sa socotește că această biserică e vrednică nu numai de trecutul acela al Săliștei, cu care cei mai mulți nu-și bat capul, ci și de prezentul ei. Atunci, la ce o restaurare? D-l Iorga care a văzut că turnul bisericii e greoiu și e săsesc și care cred că nu poate fi socotit nici rău naționalist, nici analfabet în chestiuni de artă bisericască, nunumai că nu cere înlocuirea turnului săsesc, care mai înainte de a fi săsesc e un turn istoric, cu un altul bizantin, dar atunci când i-se comunică că mâni lipsite de pietate se apropie cu gândul să strice un astfel de monument, strigă indignat, că-s Vandali cei cu astfel de gânduri, și-s — aici expresiunea e prea tare — proști cari trebuie să lăsați dracului.

Dacă Săliștea ar fi în România, unde grija pentru monumentele istorice e, de o vreme încoace, mai mare, sunt sigur că nu s'ar fi găsit autoritate superioară care să aproabe planul de stricare a bisericii. S'ar fi găsit cine să apeleze la „Comisiunea monumentelor istorice“ și la d-l ministru de culte care ar fi știut pune la locul său pe oricine se amestecă la lucruri pe cari nu le pricepe. D-l Haret a mai făcut de acestea. Iată ce scrie domnia-sa într'o circulară adresată preoțimei, tocmai în chestiunea monumentelor istorice: „S'au văzut episcopii bisericești cari au reparat în mod nepriceput, barbar chiar (nu e vorba de Săliște, care, durere, nu e în România) prețioase lăcașuri dumnezeiești și s'au văzut chiar slujitori ai sfințelor altare, cari cu dela sine putere, au alterat caracterul artistic al vechilor picturi, reinoidindu-le sau refăcându-le și au lăsat să se instrăineze sau irosească inscripții și alte felurite obiecte bisericești“.

Iată deci că nici d-l Haret nu crede altfel. Dânsul îi numește barbari — și nu se mulțamește cu atât, ci ca un om care are puterea în mână, zice mai departe: „Oricine va dărâma sau deteriora un asemenea monument, chiar când este proprietatea sa, se va pedepsi cu penalitățile prevăzute de articolul de lege 352 din legea penală“.)

Iată cum în chestiuni de acestea gluma nu e la loc, și iată cum nu se poate dispune de monumentele istorice nici când acestea sunt proprietate particulară, dar mi-te când acestea sunt ale unei comune întregi și ale unui neam întreg, sărac în monumente istorice!

Dar, mi se va răspunde, sunt bani strănși la biserică anume cu acest scop, ca să se strice biserică și să se facă iarăș din nou! Sunt bani? Cu atât mai bine! Și așa ne tot plângem că suntem săraci. Dacă avem un prisos, urmează oare că trebuie să-l aruncăm pe orice lucru, și încă pe un lucru rău? Bani să fie că lucruri bune se găsesc ele în lumea asta destule, cari așteaptă să fie îndeplinite!

Dar, mi se va răspunde mai departe (cum de fapt mi s'a și răspuns) că trebuie să mai facem și noi ceva, pentrucă stagnarea nu-i bună. Pentru Dumnezeu, cum se poate vorbi astfel? Oare progres înseamnă a da orbiș înainte, fără nici o judecată?

Dacă ai bani și dacă ai dor de muncă, urmează oare ca să te apuci să strici lucrurile făcute pentruca să le faci a doua oară, sau poate că e mai cuminte să lași ce au făcut strămoșii

1) N. Iorga: Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească, București 1906. Vol. I. pag. 170—1.

2) Vezi „circulara“ în „Voința Națională“ din București, dela 25 August 1907.

așa cum au făcut ei și să faci și tu dela tine ceva, adăogând la comoara veche ceva.

Dacă se va mai repetă „motivul“ că turnul e prea mic și e săsesc și că trebuie înlocuit cu unul românesc — ce vor răspunde la întrebarea mea cei cu acest motiv: Dacă v'a ars de stil românesc (cum ar fi trebuit să vă ardă) de ce nu l-ați aplicat la zidurile ce s'au făcut în ultimii ani în Săliște? N'ar fi fost frumos oare ca școala cea mare să fie zidită în stil românesc, sau reședința protopopească, sau hotelul comunal etc., cari totul s'au făcut din nou, în cel mai internațional stil, în loc să se fi făcut în stil românesc? După ce ați făcut greșala aceasta vreți să o reparați stricând biserica cea istorică — și zidindu-o în stil românesc?

Dacă în Săliște se crede astfel de cătră unii conducători, cari pun lucrurile la cale, urmează oare ca și alții să aproabe gândurile lor de acest fel? Ne luăm voie a întreba pe Prea Veneratul Consistor, dacă nu crede că ar trebui să ia față de hotărîrea din Săliște o altă atitudine? Căci aceasta o reclamă nunumai interesul cel mare al neamului întreg care pretinde respectarea avuției naționale moștenite din părinți, ci o reclamă chiar și credincioșii din Săliște, cari dacă au votat în sinodul parohial planul din chestiune, e că n'au fost lămuriți cum se cuvine nici de cătră preoți nici de cătră alții, ci făcuți să voteze netam-nesam. Dacă li-s'ar fi explicat lucrul, sunt sigur că n'ar fi votat un astfel de lucru pentru lumea asta! Întrebați-i pe credincioșii din Săliște ce cred despre vandalii cei vechi, cari înainte cu vre-o 25 de ani au ras frumoasa pictură cu care eră împodobit întreg interiorul bisericii și vă veți convinge ce durele clocotește în sufletul fiecăruia după aceea biserică veche, batjocorită mai târziu cu niște colorii nemțești de cea mai ordinară specie. Și întrebați-i ce cred și despre oamenii cari au făcut atunci această ispravă și că oare urmașii lor de azi vor fi mai blagosloviți de viitorime și mai răsplățiți de Dumnezeu?

Astfel stând lucrurile, Prea Veneratul Consistor ar trebui să împiedece actul nechipzuit care e pe cale de a se îndeplini în Săliște, pentru că „orice monument istoric e așa de scump, încât trebuie păstrat, făcându-se jertfe mai mari decât pentru o nevoie de toate zilele a timpului nostru, căci prin el căpătăm o părere mai puternică despre vechimea, despre faptele, despre drepturile și datoriile noastre. Trebuie să-l păstrăm, plătind astfel și ce se cuvine acelui depărtat întemeietor, a cărui muncă a slujit și ea ca să ne păstreze de sinestătători și luminați. Suntem ținuți să-l împiedecăm să se dărime. Piatra care cade să fie prinsă înapoi, cea care a căzut și nu mai este, să nu fie înlocuită prin alta, chiar întru toate asemenea, decât atunci când lipsa ei ar pune în primejdie trăinicia clădirii, căci un colț atins de ruină spune mai mult decât o înnoire scânteind de aur sau înălbind de var proaspăt“¹⁾.

Nu e de un interes pur local faptul că aproape cel mai vechiu monument istoric al Săliștii să se piardă sau nu, așa numai din senin, și de aceea e de sperat că Consistorul va interveni pentru păstrarea lui. Căci „un monument istoric cuprinde în sine mai multe lucruri: un meșteșug de a clădi care nu se mai obicinuește, o frumuseță care nu se mai poate îndeplini, și pe lângă acestea, o sumă mai mare sau mai mică de amintiri, ceva din viața oamenilor cari s'au strecurat, rugându-se, luptând, trăind între acele ziduri sau între pereții aceia. Pe arhitect îl interesează mai ales liniile și legătura lor: lui poate să-i pară rău că ele n'au fost mai bine alese sau potrivite în cutare privință; pe privitorul obicinuit îl chiamă și-l înduioșează toate

aceste elemente la un loc: farmecul frumosului, al neobișnuitului, al trecutului, se amestecă pentru el într'o singură simțire care nu-și mai află plăcerea. Pentru dânsul o astfel de clădire se înalță ca o înviere a morților“¹⁾.

După cele de până aci, în sufletul oricărui cetitor s'a putut cristaliza convingerea că rău lucru s'a plănit la Săliște, că pentru rău lucru se aruncă în vânt 50.000 de coroane, în vreme ce lucrul cât trebuie făcut la biserică n'ar costă mai mult decât 10.000. Subsemnatul se măgulește cu speranța că nici Prea Veneratul Consistor nu va îngădui să se facă acest lucru, din cale afară de slab și pe lângă toate astea și scump, — și nici poporul din Săliște care s'a lăsat călăuzit bona fide de niște oameni cari nu pot fi învinuiți de rea credință, ci numai de lipsă de pricepere, în cazul de față.

Un săliștean.

ECONOMIE.

Banca de asigurare.

II.

Afacerile de asigurări, ori cât ar fi acele puternice mijloace pentru promovarea directă a dezvoltării economice, în definitiv pentru banca, pentru așezământul ce le cultivă, sunt afaceri financiare și comerciale. Aceste afaceri însă, în deosebire de oricare alte afaceri strict financiare ori strict comerciale, impun asocierea de capitale mai de seamă, dar cu deosebire asigurarea de garanții mari și cât mai desăvârșite.

De obicei asigurările, chiar și cele contra focului se fac pentru intervale mai mari 3—5—10 ani; cele de viață pe 10—20—50 și mai mulți ani! Așa fiind asigurării, e natural să caute și să ceară garanții tot mai complete — că și după intervalul ce trebuie să treacă până la scăderea asigurării lor — banca va oferi aceleași garanții în temeiul cărora va putea satisface obligamentelor ce le ia asupra și la contractarea asigurării.

Când banca de asigurare oferă aceste garanții, e aproape exchisă posibilitatea să fie sdruncinată de vorbe defaimă, ce pot ușor să fie alimentate în urma faptului că la băncile de asigurare, după natura și felurimea mare a afacerilor lor — e foarte anevoioasă controla realei bonități.

Când ne preocupă, căci ni se impune ideea înființării unui institut de asigurare românesc condiția primordială este să găsim cele mai potrivite mijloace prin care să se ofere publicului, ce-l dorim să fie asigurat — cele mai desăvârșite garanții.

În șirul acestor garanții, la întâiul loc, acum la început, de sigur intră *capitalul de afaceri*.

Or acest capital se poate câștiga cu atât mai ușor cu cât să va alege cea mai potrivită formă de fondare. Și asta mai ales, că noi dorim să se facă deosebire între *capitalul social* și între *capitalul de afaceri*, de vreme ce acest din urmă ni se pare că poate fi ușor înlocuit cu *garanții morale*, în mare parte.

Ținând seamă de reala situație a poporului nostru în raport cu asigurările de tot felul — noi credem că cea mai potrivită formă pentru banca de asigurare proiectată — ar fi crearea unui institut pe *baze de reciprocitate* — bancă de asigurare mutuală. *Capitalul social* s'ar putea câștiga în una din formele următoare:

S'ar emite un număr hotărît de părți fundamentale — de pildă 3000 până la 5000 bucăți de câte 200 coroane. Acestor părți s'ar asigura drepturi ca de pildă acțiunilor de prioritate ori obligațiunilor de prioritate.

Altă formă ar fi aceea a societății pe acții cu anumit număr de acții — după noi poate cea mai grea formă, pentru împrejurările noastre date.

A treia formă — după noi cea mai potrivită și mai ușoară ar fi să se înființeze banca

pe baza cooperățiunii, formând o tovărășie, o însoțire (szövetkezet). Fiecare asigurat — să fie dator a semnă și a plăti în decursul asigurării deodată cu premiile, ratele câte unei quote de câte 20 coroane ori chiar și numai 10 coroane. Membrii cu quote ar putea fi însă și neasigurați și fie cărui membru i-ar stă în voie să subscrie ori câte quote ar dori.

La discuția în amănunte de sigur ar fi să se urmeze mai apriat obligamentul de a subscrie quote — scutind de pildă un minim de premii dela obligamentul semnării de quote, afară de acești membrii ordinari, ar fi să se prevadă în statute și membrii *fondatori* cu quote de câte 100 ori 200 ori 500 coroane. Acestora li s'ar asigura drepturi de prioritate.

Principiul de mutualitate ar trebui apoi normat la o responsabilitate limitată — așa încât fie-care membru să răspundă pentru obligamentele băncii cu de cel mult 5 ori 10 ori cât face suma quotelor subscribe ori apoi numai până la suma asigurată, socotită odată ori de 2 ori.

În chipul acesta credem că s'ar putea ușor câștiga *capitalul social* de 600,000 până la 1,000,000 coroane cu care s'ar putea începe activitatea băncii.

Capitalul de afaceri — să-i zicem așa — l ar formă în mare parte responsabilitatea membrilor cari ar oferi *depline garanții* pentru afacerile băncii proiectate.

Cea mai mare garanță *morală* însă se leagă de faptul că *cine inițiază* și sub a cui ocrotire se înființează și se conduce noua bancă.

Aici apoi ne gândim în primul rând la *băncile noastre* și la *diecezele noastre*.

Băncile noastre prin asociația lor „*Solidaritatea*“ și diecezele noastre prin cele *două mitropolii* — pot realiza cu cea mai mare înlesnire ideea unei bănci românești de asigurare.

Nici dela unele nici dela altele nu se cer jertfe mari, în bani. Și chiar și contribuirea, prin *plasări fructificătoare* și nu prin donații, ce s'ar părea acum la început ca jertfă — în timpul cel mai scurt va aduce roade bogate și financiare și humanitare.

Producerea acestei roade noi o găsim atât de sigură, încât credem de foarte fericit gândul să se lege ideea băncii culturale de intruparea ideii de a fonda o bancă de asigurare, prin venitele *căreia se pot ajunge cele mai cardinale scopuri legale de banca culturală*.

Ca cinosură în cifre să luăm că din cele 200 bănci, câte avem numai 150 se angajează la început în fondarea noiei bănci de asigurare. Cu mare, cu mică, fiecare din aceste 150 bănci poate plasa în noua fondare în mediu câte 2000 coroane. În total ar da o sumă de 300,000 cor. Cele două mitropolii cu toate diecezele lor, una câte una ar putea ușor plasa în medii câte 25,000 cor. În total ar fi aproape 200,000 cor., astfel am avea în total 500,000 cor. numai dela membrii *fondatori* și numai dela acești membrii fondatori.

Alătura lor cu drag credem că s'ar înșirul mulți fruntași ai noștri și alte așezăminte — dacă nu mai mult cel puțin cu suma de 1—200,000 coroane.

În chipul ăsta am avea *capitalul de inițiativă* de 600,000 cor.

La acesta însă s'ar adauge dela început *capitalul de quote* regulate de câte 20 ori 10 cor. dela fiecare asigurat, care an de an ar da cel puțin câte 50—100,000 coroane.

Toate aceste capitale nu numai că ar da *capitalul social* îndestulitor, dar mai pe sus de toate ar da *garanția* îndestulitoare și morală, prima condiție la o bancă de asigurare, mai ales în împrejurările noastre și acum când terenul acesta e cam deochiat prin afaceri cu reclame aproape perverse.

De altfel mărimea (suma) *capitalului social* nu e tocmai inomis să fie de 600 mii coroane, s'ar putea să fie și mai mic, dar atunci *incepu-*

¹⁾ N. Iorga: Cum s'ar conveni să se îngrijească monumentele istorice? „Sămănătorul“, București 1904. pag. 721 faxim

¹⁾ Idem ibidem.

surile ar fi mai modeste și poate chiar și mai riscate.

Inpăcarea asta cu capital mai mic ne-o sugerăm numai gândindu-ne la greutățile începutului, căci altcum primim întru toate vederile exprimate de alt coleg Eman. Comșa în chibzuitul articol publicat în Rev. Economică — cu privire la mărimea capitalului trebuincios și la rizicul unei bănci de asigurare. Facem însă cuvenita rectificarea, că legea comerc. ung. nu cere „capital de înființare“ de câte 200 mii pentru fiecare ram de asigurare — cum spune d-l Comșa. Legea cere numai „arătarea unui fond de garanță (biztosítási alap *Kimutatása*) de câte 200 mii cor. pentru fiecare ram — ceea ce credem că e mare deosebire.

Socotim că în aceste rânduri am schițat modalități care pot fi folosite la aflarea cărării prin care s'ar putea câștiga capitalul și garanța trebuincioasă la fondarea unui institut românesc pentru asigurări.

Conducătorii băncilor noastre fruntașe, de-a dreptul ori prin „Solidaritatea“ să pornească agitația faptică. Nouă ne rămâne să mai insistăm asupra materialului de asigurat și asupra conducerii proiectatei bănci.

(Vom continua).

V. C. Osvadă.

Îngerul... iadului.

Natura în minunile ei, a făcut și acest lucru: cineva poate avea pe buze mierea cea mai dulce și mai lipicioasă din lume, iar în adâncul inimei sale, tot acest cineva, să fie mai negru și mai nesăturat decât însuș satana. Că natura a făcut și această urită minune, nu mai încapă vorbă. Lucrul acesta se deslușește tot mai mult, tot mai strigător, din atitudinea îngândurătoare pentru toți a ministrului nostru de instrucție, Apponyi!

Cine nu știe sau cine n'a auzit despre faimoasele discursuri umanitare ale numitului ministru? Intreaga străinătate a admirat fraza corectă și accentul plin de viață al acestui jongleur al cuvântului. Și n'a fost minte la congresul interparlamentar din Berlin, care să nu recunoască acestui teoretician al adevărului, o pronunțată superioritate în gândire și un strălucit criteriu de înțelegere al vremurilor și al organizațiilor noastre.

Și n'a fost, putem zice, delegat al acestui matur congres, care să nu-și fi formulat, după arta mare a oratorului ungur, ideia, că în această țară bogată în astfel de oameni, că în această binecuvântată Ungarie, trebile merg de minune, popoarele se desvoltă în aer și liniște curate și că armonia între guvern și coroană, între naționalități și națiunea ce domnește e ispititoare!

Și tot din discursul acestui nou trimis al providenței, întreaga lume cunoscătoare și-a împletit, siguri suntem, credința, că poporul care se bucură de astfel de îndrumători, de astfel de apostoli ai dreptății și ai dragostei de oameni, trebuie să propășească sub cea mai senină și mai evanghelică viață și să se desvolte sub cel mai cald și mai luminător soare!

Așa vor fi gândit învățații lumii... și așa se scrie toată istoria mai nouă a omenirii! Nu e numai un caz izolat acest crud adevăr, el este o slăbiciune dureroasă a vremii noastre, un semn chinător de barbar al apucăturilor noastre firești!

Cu toată forma nouă și strigătoare a civilizației uimitoare de astăzi, — lumea decade! Că declinul a început de mult, faptul acesta se poate vedea și din negoțul rușinos al caracterelor, și din felul cum înșiși mințile cele mai luminate se orbesc pe ele, — întru săturarea celor mai josnice ambițiuni!...

Discursul ministrului Apponyi, cumpănit în balanța curată a adevărului, n'a fost decât un reușit efect de teatru: un fel de lux și belșug sardanapalic pe scenă, — durere și mizerie între culise! Și ca mai adânc să fie înțeles cuvântul

noului Messia, el se poate compara cu inima aceluia, care în clipa morții, cere să vadă soarele.

Edificații în spusele și 'n propoveduirile noului prooroc dela Pesta; toți cari și-au limpezit gândurile despre această țară în curgătoarea vorbire a ministrului Ungur, — pot oricând veni ca să pipăe pulsul Ungariei, pot oricând să se încredințeze și mai mult despre spiritul de dragoste și de dreptate ce domnește între neamurile mai mici din această țară. Și acești convinși ai cuvântului, odată veniți între noi, ne vor putea face și încheierea prezentului, precum și pe aceea a viitorului!

Poftească aici, în mijlocul nostru, acel convins în spusele marelui mistificator și va vedea cum cineva trăește — „din spirit de dragoste și de dreptate!“ — la el acasă cu rădăcini, iar când iese în lume, se împodobește cu toate mățăsurile! Poftească acel botezat în religionea lui Apponyi, și va vedea cum nu numai naționalitățile, cari nu mai au în această țară nici dreptul de-a se naște și de-a muri, sufăr!; poftească și va vedea cum însăși națiunea maghiară, tipă sub această asuprire neroadă, cum însuș poporul ungur vestejește de durere, în cătușele unor legi nechibzuite, cum însuș acest popor, fuge din belșugul țării sale, în lumea largă, populând Americile cu brațele lui!

Poftească acel statornic în credința ministrului nostru de instrucție, în școala și 'n biserica noastră, — spre a se îmbărbăta în mai multă credință. Scoabă-se din înaltul în care plutește, între noi, acel ascultător îndrăzneț al discursului faimos dela Berlin! Vie aci, în iadul acesta de amărăciuni și de prefaceri zilnice, în ascunzătoarea asta, unde se tiranizează cu artă, aci, unde sateliții nobilului conte apasă în mod sistematic, unde se ingenunchează atâtea năzuinți și atâtea suflete, aci, unde pentru adevăr ni-se fură zilele, — pentruca mai mult să se lumineze, pentruca mai mult să-și cimenteze credința!...

Nu va veni nimeni însă. Nimeni nu se va scobori aci. Poarta care încătușază această cetate, nu vom deschide-o decât noi și ministrul nostru, Apponyi! S'a îngrijit de mai înainte oratorul nostru cu această precauțiune. Și nu scapă nici un prilej în fața lumii, spre a se asigura tot mai mult de zăvorirea ei... Sărbătoarea făcută lui Apponyi la Berlin, n'a fost decât scârțâitul acestei miraculoase porți!...

Un lucru însă nu trebuie să uite acest far-seur: pe când Impăratul Germaniei îl felicită pentru destoinicia cuvintelor sale, — poporul Ungariei, înălță spre cer blesteme, — tot pentru legile și faptele lui.

Demetru Marcu.

Sfințirea bisericii din Boian.

Duminecă, în ajunul sf. Mărie mici. Dimineața, până în ziuă, trec prin Boian spre Mediaș două trăsuri, fără a fi cineva încunoștiințat dintre credincioșii cari așteptau și se pregăteau pentru praznic mare: eră păr. protopop N. Todoranu, din tractul Târnavei, cu doi preoți lângă el. Mai târziu, alarmați de vestea aceasta, pleacă și câțiva fruntași — membrii în comitetul parohial, — cu alte vre-o patru trăsuri la gara orașelului săsesc, să aștepte pe comisarul I. P. S. Sale Mitropolitului, care avea să sfințească noul lăcaș Dumnezeesc. Cu trenul accelerat sosesc: Preacuvioșia sa păr. Dr. E. M. Cristea, însoțit de d-nii L. Triteanu, I. Pamfil, T. Brenciu din Brașov, cunoscutul cântăreț de strană și arii românești, și zece clerici din seminarul Andreian, sub conducerea d-lui Asc. Crișanu. O mică cuvântare a păr. protopop, la care răspunde scurt comisarul, potrivit cu locul unde se găseau, — și pleacă cu toții la biserica din Mediaș. După slujbă merg la păr. protopop din loc R. Mircea, unde iau prânzul și rămân până câtră orele trei. Apoi cu trăsurile spre Boian.

Din sus de Blăjel întimpină pe doriții oaspeți un banderiu de vre-o treizeci de călărași în haine de sărbătoare, cu splendide năfrâmi trecute peste umărul stâng și subsoara dreaptă. Ii conduce frumos absolventul de teologie Petru Medesanu, care binevintează, în numele voinicilor călăuziți de el, pe mandatar. Aici răspunsul e mai cald: se păstrează prin manifestații de soiul acesta o străveche datină bună, de care e păcat să ne despărțim. — În Blăjel răsună uralele Românilor din jurul păr. Z. Sasu, și o neașteptată surprindere: muzica săsească din satul acesta (cu mult mai mulți Români, de altfel), se vără în mulțime și petrece până la margine pe d-nii noștri, cu cântece naționale ca „Marșul tui Mihai Viteazul“ și altele. M'am interesat să aflu pricina acestui neobicinuit semn de dragoste și mi-s'a spus că s'a arătat, între altele și de hatărul primarului din Blăjel, un bălaur de român care mănâncă numai sași. Pe urmă treceam prin Basna, unde preotul, în loc de a folosi prilejul să-și ini-meze turma, dormea de-a vecernie.

La intrarea în Boian, între doi uriași plopi radea veselă, dintre cununile ei de flori de grădină, de frunză de stejar și de cetină, o poartă de triumf, cu inscripția „bine-ți venit“, în dosul căreia, mai la o parte, se vedea al treilea plop neliniștit, cu o adâncă sfărghiare de trăsnet. Sub poarta aceasta așteptau, cu preoții gr. or. și gr. cat. în frunte comitetul, învățătorii, studenții și alți oameni cu carte. Mai încolo, înșiruiți des și cu flori în mână, băieții de școală, apoi junii și în urmă cei mai în vârstă, adunați deocamdată ca să asculte ce se va vorbi. Incepe rar, la început cam sugrumat, dar mai apoi limpede și puternic, păr. I. Crișanu: Ne-a ajutat D-zeu, bine-ați venit sănătoși, trimes de I. P. S. Sa, în sfârșit: să trăiți. Uralele izbucnesc. Urmează, în numele uniților lui, păr. Aug. Almășanu. Păr. protosincol le mulțamește, amintind de Maj. Sa și de I. P. S. Sa Mitropolitul, ca să treacă la „bine v'am găsit, cu pace“, câtră popor, adevărata lui familie unde se întărește după munca singurătății la care s'a supus. A fost o vorbire admirabilă, cu deplina cunoaștere a sufletului țărănesc: am văzut pe mulți strigând cu lacrimi în ochi: D-zeu să te ție!

Apoi, ca la o comandă se destind șirele ca să treacă trăsurile, până la curtea d-lui P. Ioanu, găzduitorul plăcut și cu mâna larg deschisă, care a ospătat la cină pe toți cei sosiți, ba și dintre cei de sat. Iar în vremea aceasta se strecură câte un țăran din sat, până la noi, întrebând: Da' fecioru popii Goga din Rășinari, n-a venit? Iar unul adause: Mi-a trimes moșu-s'o vorbă c'ar veni și dumnealui, să știe că-i vine nepotul! Și de fapt, a doua zi au venit destui și din Crăciunelul românesc, locul de copilărie al poetului, vara.

Ziua următoare, la orele 8, pleacă din școală, în sunet de clopote și toacă, de cântări bisericesti, cu prapori și în mijlocul unei imense mulțimi, preoțimea cu comisarul. Ajuși în dealul pe care e zidită biserica, se face sfințirea apei, se înconjoară de trei ori noul Sion și pe urmă intrăm în lăuntru. Când au ajuns preoții în altar — slujeau cu totul 15, — biserica largă a fost plină, corul asemenea. La liturghie — de altfel și mai înainte — a cântat corul clericilor, un grup bine instruit, cu deosebire în nuansare aproape desăvârșit: o cinste pentru instrucția muzicală din seminarul Andreian. A cântat și d-l Brenciu, după psaltichie. Are o foarte frumoasă voce, care numai se jucă cu florile multe ale melodiilor bisericesti cu tremurate prelungiri.

Culmea întregii festivități a fost însă cuvântarea comisarului Dr. Cristea. Fără a încerca să-i spun cuprinsul, fiindcă sper să se tipărească spre a fi la îndemâna tuturor, mă mărginesc la câteva aprecieri. Ilustra figură a bisericii gr. or. se dovedește a fi, înainte de toate, un orator cu însemnate calități de fond. Vederile, îndrumările pe cari le-am auzit în biserica din Boian sunt noue în mijlocul atâtor exhibiții transcendente câte

se îmblătesc astăzi, sunt potrivite să dea iarăș, unei preoții care le-ar practica și predică, vechiul rol social meritat, în locul unui respect care merge acum de obicei numai spre strălucirea odoarelor și spre teama afurisăniei. Din cuvântarea pâr. protosincol se mai poate învăța și arta de a împreună logic, așa cum se împletesc în viața reală, grijile materiale ale zilei cu grija mântuirii sufletului: alături de curățenia gândului sfatul practic de a crește copii și povăța de a strânge și păstra pentru ei și pentru neam avuția pământului. În afară de acestea pâr. Cristea are și alese calități personale pentru a fi bun vorbitor: voce plină și limpede, putința de a se încălzi pentru ideile cari le vestește și o înfățișare care cucerește dela început.

Influența cuvântării asupra acelor aproape o mie de ascultători, firește, a fost nespūsă, și s'a mărit încă prin micile observații, povețe pe cari le-a făcut din belșug comisarul în decursul botezării credincioșilor. Pe urmă a botezat băiatul gazdei unde eră incuarterat, a d-lui Ivan, și s'a terminat slujba din biserică.

Nu peste mult a fost prânz comun în sala școlii. Lume aleasă — Dr. Cristea, pictorul Smigelschi, ref. Triteanu, inginerul Pamfil, avocatul Căluțiu, proprietarul Pop, preoți și învățători etc. — Alături de cinstitele mâni cari au asudat ca să se poată înălța casa mângâierii și învățaturii. S'au ascultat toastele: Comisarul pentru I. P. S. Sa Mitropolitul Ioan, prot. Todoran pentru Dr. Cristea, apoi pentru alții, în șir obicinuit. Foarte frumos a vorbit d-l L. Triteanu, care trece — după o introducere-avertisment la adresa conducătorilor locali să înțeleagă și iubească poporul, — trece la buna înțelegere dintre confesiuni. Doi oameni au să sape o vie. Vița plăpândă o amenință buruienile. Ci creștinii noștri, în loc de a-și vedea de lucru, s'apucă de ceartă: sapa mea e mai bună, — ba nu, că a mea! Și din bună-tatea sabelor se alege vița copleșită de bălării, lipsită de lumina care ar face-o să crească. În multe locuri aceasta e starea de azi, — și trebuie schimbată, ca să nu pierim. Mai amintesc cuvintele stud. Duma, care mulțamește, în numele consătenilor lui țărani, comisarului pentru câte li-a făcut și-l roagă să le poarte de grije și când lipsește din mijlocul lor.

Seara concert și teatru, într'un enorm pavilion de scânduri, clădit cu multă trudă și cheltuială în curtea d-lui I. Popa. Corul clericilor sibieni a fost la înălțimea lui de peste zi, cu toate că uneori părea a se simți oboseala. Splendid a fost, în costum românesc și cu durda, d-l Brenciu, care a cântat „Haiducul“ și cântecul „Domnului Tudor“, aplaudat și idolatrizat de săteni. Cu teatrul însă, — avem de-a face oarecari observații.

Nu în privința jocului „diletanților“, cari și-au dat toată silința și au jucat mulțumitor cu toții, cu deosebire d-șoarele *Veronica* și *Ana Popa*, — ci în privința alegerii bucăților. Las că nu prea ai din ce să alegi, căci biblioteca teatrală te îngrozește, dar parcă tot s'ar fi putut găsi ceva mai bun decât „Așa a fost să fie“ a d-lui A. *Țintariu*. Nu află în piesișoara aceasta nici limbă românească, nici suflute de țărani — afară de unul, abea schițat, — nici altceva. De altfel s'a putut vedea și după lipsa de impresie asupra publicului că n'avea nici un rost reprezentarea acelei bucăți. Cu „Arvinte și Pepelea“ au nimerit-o mai bine organizatorii, căci spiritul lui Alexandri, fără a fi distins e sănătos.

Vrednic de remarcat ar mai fi un singur lucru: în tot decursul acestor zile și nopți de viață românească intensă, nu s'a văzut puiu de jandarm sau de reprezentant al administrației, — așa oameni de omenie și de înțeles sunt în Boian. Doar pe Sașii puțini de-acolo să-i învețe minte, și apoi nu le-ai mai găsi nici un cusur.

Să le ajute Dumnezeu.

Unul care știe toate.

VIEȚA ÎN BUCUREȘTI.

Concurs. — La mustărie. — În ajunul deschiderii Teatrului. — O încercare.

Pentru cinci catedre vacante la „Școalele de belearte“ din Iași și București s'a deschis un concurs la care iau parte vre-o douăzeci de candidați. Printre concurenți sunt și câțiva pictori și sculptori de seamă, alături de doi trei diletanți sau pseudo artiști. Așa cum se prezintă concursul, par'că a fost pus la cale spre a se face o alegere, o clasificare, între artiștii „Tinerimei“.

Iau parte la concurs, între membrii „Tinerimei artistice“ sculptorii Spaethe, Storck, Paciurea și Mirea, și pictorii Verona, Steriade, Petrașcu și Artachino, toți concurenți serioși, dintre care selecția e greu de făcut. Încă un concurent de seamă e pictorul Costin Petrescu, reprezentant al celeilalte societăți artistice.

Fiecare artist se prezintă cu toate lucrările mai însemnate de până acum, precum și cu schițe, desemnuri, etc., lucrări din cari se poate constata mai bine anume note primordiale ale operelor de artă.

Se înțelege deci, că figurează, în reproduceri fotografice, și lucrările mari ce nu se mai află la autori, spre a se putea întregi impresia asupra operei fiecăruia.

Lucrările sunt expuse la Ateneu. În hemiciul scării monumentale sunt rânduite operele sculpturale, iar în două saloane mari sunt grupate lucrările pictorilor.

Comisiunea numită de minister pentru clasificarea concurenților, se va întruni zilele acestea spre a hotări pe titularii celor două catedre.

Lucru sigur e că aleșii vor fi doi membrii ai „Tinerimei“, întrucât, în afară de pictorul Costin Petrescu, ceilalți candidați sunt sub mijlocia cuvenită.

Lumea se pasionează pentru această întrecere între artiști și zilnic vizitatori vin să vază acele câteva sute de opere de artă ce reprezintă activitatea celor mai buni artiști ai noștri.

În timp ce prețuitorii emoțiilor artistice au privilegiul fericit de a face artă ducându-se la Ateneu, pe la marginele orașului, prin funduri de mahala se inchiagă iarăș petrecerile simple la care toamna imbie pe lume. S'au deschis mustăriile.

Mustul abia scos din ciorchinii ce zac tescuți, împrăștie mirosul lui puternic sub umbra-rele de trestii. Mesele sunt pline de oameni cari se ospătează cu fleicile și mititeii tradiționali, în vremece mustul curge mereu spumos în pahare.

Și veselie multă așterne în spirite băutura înșelătoare, iar lăutarii atâta așteaptă. Iși tot scârțâie scripcele pe lângă grătarul pe care sfărăie mititeii și când simt ei că privirile s'au împăinjit bine, vin binișor lângă masă.

Și-i greu să se mai ție omul atunci. Pe lângă cântecile vechi ce se înalță duioase de sub umbrar, din vreme în vreme cântăreții o pornesc în câte un brău sau bătută afurisită de-i face pe oameni să-și piarză piuita. Și se pornesc pe joc.

Așa se încinge chefuri în lege de țese pare că mahalalele toate petrec, unde vezi atâtea mustării, și unde auzi atâtea cântec.

Prin alte locuri mai aproape de centru, stăpânii pun în mijlocul mustăriilor câte un gramfon. Și cu vocea ceea gătuată aparatele reproduc „mai bine“, mai rău, cântece de-ale noastre și altele străine. Iar lăutarii stau pe lângă porți și injură „mașina“ care le ia pâinea, căci lumea încremenește cu gura căscată ascultând la capătul trâmbeții enorme, notele gătuite, înăbușite ce le aduce aminte de un cântec mai bine știut, pe care nu-l mai prea aud. Iar lăutarii încep să-și ia tălpășița mai spre margini, ferindu-se

de cârciumile și mustăriile cu „mașina“ ce le-a luat pâinea dela gură.

Cine știe de nu vor ajunge, bietii purtători ai cântecelor, să fie goniți și dup'acolo și încet încet să-și piardă urmele deabinele!

Se apropie ziua deschiderii Teatrului Național. Cu aceiaș nerăbdare e așteptată întâia seară de toți ceice sunt sătui de seri plictisite, de neconținută căutare a unei petreceri simpatice.

Se înțelege deci că tot ce s'aude de pe la teatru, tot ce se petrece între culise interesează multă lume. Forfoteala artiștilor cu rolurile știute, șopotelile actrițelor care-și laudă toaletele — „fantezia din al treilea și ampirul din al cincilea“ — limbuția și fanfaronada, intrigile și cancanurile, — tot aparatul scenic neînălăturabil, tot ce face farmecul repetițiilor.

Dela Director și până la garderopier, dela cutare artist, „stălpul teatrului“, și până la regizor, regele podelei; toată lumea asta rasă și fardată preocupă pe toți, într'o nemai pomenită măsură.

Știrea cea mai laconică face turul tuturor cenaclurilor literare:

„Zilele acestea la Direcția generală a teatrelor s'a primit piesa . . . care va fi jucată în actuala stagiune. Piesa a fost pusă chiar în repetiție“.

În alt număr gazetele dau și numele autorului. Comentariile și mușcăturile se țin lanț: „De unde-i autorul? cu ce nu se ocupă? Dacă a mai scris? . . .“ și câte altele . . .

Cum se știu lucrurile „din sursa cea mai sigură“ — dela vre-un prieten al autorului, de sigur! — încep răutățile:

— Ascultă dumneata numai! Nedelea și autor dramatic . . . Dar asta-i o imposibilitate! — Șef de birou și scriitor, când el săracu abia poate să iscălească sau să puie un „referat“!

— Ei drăcia dracului!

Pentru atâtea și atâtea cuvinte au toți dreptul să aștepte ziua scadenței cu nerăbdare.

Grosul mulțimei care nu se amestecă în cancanuri literare, publicul așteaptă cu o neliniște și mai mare clipa deschiderii.

Repertoriu nou, piese originale, artiști noi angajați, direcție nouă — atâtea și atâtea atracții ce întetesc dragostea de spectacol a mulțimii!

Cu muzica o ducem cam rău până la începerea concertelor. Localurile de noapte lasă cu totul de dorit în această privință și începe să dea de gândit celorce-și dau seamă de înrăurirea șantanelor asupra mulțimei. Indatăce un local e mai mult căutat de familie, proprietarul îl transformă în „teatru de varietăți“. Și cum „varietățile“ sunt numai un șirag mai mare sau mai mic de „șanteze“ ce cântă în mai toate limbile pământului, se înțelege lesne cât sunt de primejdioase asemeni localuri de petrecere.

S'au găsit însă și oameni de bine cari fac ceva pentru stărpirea acestui rău. Anume proprietarii unei berării au angajat pentru localul lor o mică orhestră alcătuită numai din absolvenți de-ai conservatoarelor din țară. Și tinerii executanți, călcându-și puțin pe inimă, au răușit să atragă multă lume iubitoare de cântec. Un repertoriu alcătuit din bucăți de muzică modernă, ici și colo variat cu o bucată clasică, și apoi toate frumusețile muzicii noastre populare, îndeamnă pe mulți să-i asculte.

E cu atât mai frumoasă încercarea lor, ieșirea aceasta în arenă a tinerilor executanți, cu cât într'o bună măsură rătăcirea în care e pornit publicul e pornită și de mândria lor exagerată.

Se poate ca în curând exemplul acestor tineri muncitori să fie urmat și de alții spre binele lor și al publicului care va scăpa de primejdia șantanelor.

N. Pora.

Cetiți și vă edificați!

— A răspuns „Telegraful“.

În sfârșit, după o îndelungă tăcere destul de penibilă, ziarul „Tel. Rom.“ s'a simțit îndemnat să răspundă. Cetitorii noștri cunosc întrebările repetate săptămâni de-a rândul în coloanele acestei reviste. Mă mângâi cu credința, că cei mai mulți nu au prilejul să treacă cu ochii peste coloanele „Telegrafului“; voi reproduce deci în întregime acest răspuns îndreptat cu totul împotriva mea. Deși nu sunt prieten al cheltuielilor inutile, deși îmi dau seama, că sunt dator să păstrez curățenia morală a acestor coloane, am totuși motive suficiente de-a reproduce răspunsul bătrânei gazete. Această proză e un mic capitol de psihologie al unei categorii de oameni din zilele noastre, e produsul specific al unei mentalități din care se trag atâtea mizerii, atâtea meschinării cari dau un aspect jalnic vieții noastre publice.

Iată-l răspunsul publicat în numărul din Sâmbăta trecută:

Domnul Oct. Goga s'a supărat pe noi, pentru că am publicat articolul d-lui Dr. Dionisie Stoica, în care se cuprindeau unele adevăruri spuse la adresa secretarilor „Asociațiunii“, și în supărarea sa ne adresează pe trei coloane și jumătate în numărul primit azi al revistei sale „Țara Noastră“ multe vorbe frumoase, dar puțin alese, atacându-ne cu toată violența și insultându-ne formal și încă în casa proprie, dat fiind că „Țara Noastră“ se tipărește în tipografia arhidiecezană.

Răspundem d-lui O. Goga următoarele:

1. Fiecare om pus în serviciul obștei e dator să tolereze, ca să fie criticat. Cui nu-i place critica, n'are decât să se retragă de la postul supus controlului, deci și criticii publice. Va ști bine domnul O. Goga, că pe fostul secretar al „Asociațiunii“ tocmai dsa, cu amicii d-sale, l-a criticat mai cu asprime. De ce se supără deci, când vine cineva și-l critică și pe dsa? Și despre fostul secretar opiniunea publică afirmă, că totuși a făcut ceva, a lucrat ceva, a lăsat ceva în urma sa, iar rezultatele muncii d-lui O. Goga la „Asociațiune“ încă nu se văd.

2. Medicul nu prescrie bolnavului medicină amară și rea, pentru că să-l nimicească, ci pentru că să-l îndrepte, să-i redea sănătatea. Așa și presa. Dacă publică și lucruri neplăcute pentru unul ori altul (și să știe că adevărul e mai neplăcut), nu o face cu scopul ca se strice, ci ca se îndrepte, cu scopul, ca să facă pe cel ce-l privește să înțeleagă, că are și îndatoriri față de instituțiunea în serviciul căreia se află, nu numai dreptul de a se certa și război cu toată lumea.

3. În fruntea acestui ziar, menit să apere interesele generale ale bisericii și ale neamului, se află o comisiune anume instituită prin dispozițiile testamentare ale marelui Șaguna, comisiune compusă din dignitari bisericesti și fruntași mireni, cari exerciază controlul severă asupra ziarului nostru, orientându-se, firește, totdeauna, după interesele generale ale publicului, nu după interesele particulare ale unuia ori altuia, deci nici după ale d-lui Goga.

4. La acte de spionaj noi nu ne pricepem, și nici nu ne dimitem la astfel de rol urit și condamnat. Nu am căutat deci și nu vom căuta să aflăm, ce scrisoare particulară a trimis Metropolitul nostru domnului cutare ori cutare, și că scrisoarea aceea de ce cuprins eră? Dacă însă d-l O. Goga se pricepe și la această meserie, ori are prieteni, cari iau comunicat secrete cuprinse în vre-o scrisoare particulară, fie a ori și cui, n'are decât să facă întrebuințare de cele aflate, dacă le dă importanță atât de mare, publicând cuprinsul scrisorii. Îl facem însă atent pe d-l O. Goga, că există un așa numit secret epistolar, garantat în toate statele culte, deci și la noi, și că există un paragraf în codul nostru penal, paragraful 327, care stabilește pe seama celui ce abuzează de secretul epistolar, fie prin publicarea scrisorii, fie prin întrebuințarea celor cuprinse în ea, o pedeapsă de trei luni temniță ordinară, și o amendă în bani până la 2000 de coroane.

Atâta pentru d-l O. Goga. Iar acum vom împărtași cetitorilor noștri unele lucruri, pentru că să-și poată face judecată clară asupra atitudinii domnului O. Goga față de noi. Avem să le spunem, că supărarea d-lui Goga și a celor ce stau la spatele d-sale datează de mult, decând comisiunea administrativă a tipografiei arhidiecezane nu a voit să cumpere pe preț foarte bun tipografia „Luceafărului“, adusă din Budapesta la Sibiu. Sigur, că comisiunea și-a avut motivele sale, pentru cari nu a legat această afacere, rentabilă numai pentru d-l Goga.

Supărarea s'a potențat apoi, când prietenilor d-lui Goga nu le-a succes să schimbe foaia noastră în foaie curat bisericască, lăsând astfel teren mai larg pe seama foii ce ei voiau să o înființeze în Sibiu, și pe care de atunci au și înființat-o în revista „Țara Noastră“, din

care acum vreau să facă foaie de zi. „Telegraful“ le stă însă în cale, deci „Telegraful“ trebuie discreditat și nimic! Dar nu-l vor putea nimici, precum nu l-au putut nimici nici alte foi, puse în coastele „Telegrafului“, ca „Observatorul“, lui G. Barițiu și „Tribuna“ lui Slavici. S'au dus amândouă, și „Telegraful“ a rămas. Se va duce deci și „Țara Noastră“ și „Telegraful“ va rămâne pentru că trebuie să rămână. Așa dispune testamentul lui Șaguna, și nu se va afla Metropolit și nici membru în comisiunea administrativă a tipografiei noastre, care să cuteze să desconsidere voia lui Șaguna. Dar „Telegraful“ va exista totdeauna și pentru că preoțimea arhidiecezană al cărei organ e, nu-l va lăsa să împlinească dorința domnilor dela „Țara Noastră“ și să dispară de pe arena vieții publice românești.

Pe lângă aceste motive de supărare, am mai putea pune și înființarea băncii celei noi în Sibiu, care încă supără mult pe unii din apropierii d-lui O. Goga, cu toate, că lucru mai frumos și mai salutar nu ne putem închipui, decât o bancă românească, care aproape jumătate din venitele sale anuale le jertfește pe altarul culturii românești; un lucru deci, care pe dl O. Goga, pus în serviciul culturii românești, ar trebui să-l înveselească, nu să-l supere, și să-l facă să ne poarte ură și dușmănie.

Cunoscând cetitorii noștri motivele supărării d-lui Goga, vor ști acum să judece singuri, dacă e motivată ori nu supărarea sa, și dacă întemeiate atacurile și sunt meritate insultele pe cari ni le adresează cu o îndrăzneală uimitoare.

Nu face bine d-l Goga că se războiește cu toată lumea, și încă în felul cum d-sa știe să se războiască: cu ciomagul, pentru că se poate întâmpla, ca cei „săraci cu duhul“ văzându-l pe d-sa propagator al culturii, cum lovește cu ciomagul în toate părțile, să pună mâna și ei pe ciomege, și atunci se va vedea, care pe care? Pentru că sunt: „proști, dar mulți, Măria Ta“, și după zicătoarea croită în limba lui Madách: „Sok lud d.....t gyöz“. Coboare-se deci d-l Goga din sferile prea înalte, — de unde tună și fulgeră, — ceva mai în jos, spre lumea cea adevărată, și studieze-o mai bine, pentru că să cunoască realitatea, și atunci și judecata sa asupra ei va fi mai bună și mai dreaptă. Firește, în chestii în cari îi compete dreptul de a face pe judecătorul. Pentru că nu în toate îi compete. Precum orbul de es. nu poate se judeca vederea, ori surdul auzul, astfel nu poate să fie judecător asupra faptelor oamenilor încărungiți în muncă, — fie că faptele lor sunt drepte, ori greșite, — acela, care e acuzat de opiniunea publică întreagă, că nu muncește și nu-și face datoria, căci acestuia îi lipsește necesara greutate morală de a putea trage pe alții la dare de seamă.

Și acum, ca de încheiere, un cuvânt la adresa celor ce stau la spatele d-lui O. Goga. Nu cerem să ni numească d-l Goga, pentru că-i cunoaștem. Lor le adresăm deci întrebarea, dacă ei, ca membri în corporațiunile noastre înalte bisericesti și ca sfinctici ai Excelenței Sale Metropolitului nostru, totdeauna însă ca bancarii și caventii d-lui O. Goga, aprobă atacurile ce le îndreaptă d-l Goga în contra bisericii noastre? Se identifică și se solidarizează cu insultele d-lui Goga, adresate nouă? Da ori nu? Cerem răspuns categoric.

După aceste rânduri cetitorul are toate mijloacele celui mai desăvârșit control. Am întrebat două lucruri: am solicitat o lămurire în chestiunea zvonului cu „scrisoarea“ și am cerut să ni se spună cine sunt oamenii cari determină linia de conduită a ziarului „Tel. rom.“ Ni s'a dat acest răspuns. Nu ne rămâne decât să analizăm punct de punct întreg „răspunsul“ și tribunalul cinstit al opiniei publice să-și spună verdictul. Așa dară punct de punct, pasaj de pasaj cu cea mai chinuitoare răceală:

1. „Fiecare om pus în serviciul obștei e dator să tolereze, ca să fie criticat“.... Cunoșc această axiomă bunule „Telegraf“, decât îmi dau seama, că injurătura nu e critică. Când cineva îmi spune din bun senin, că sprijinesc „pornografia“, că „prostesc poporul“ etc.... cum s'a spus în coloanele D-tale, acest om mă injură nu mă critică. Și aici încetează toleranța.

2. „Indatoriri față de instituțiunea în serviciul căreia se află“ negreșit că are subsemnatul și le și împlinește cu toată conștiința omului cinstit: își vede de treabă, își face slujba și e destul de măhnit că „Telegraful“ nu are ochi să-i vadă „rezultatele muncii“. Subsemnatul roagă deci bătrâna gazetă să-și puie ochelarii și atunci va răspunde mai multe.

3. „Dignitari bisericesti și fruntași mireni cari exerciază controlul severă asupra ziarului nostru“. Va să zică greu de tot. „Dignitari... fruntași“... Doamne, câte rabdă hârtia! Când noi cu toții

știm, că nimeni, absolut nimeni nu îndrăznește să ia răspunderea în fața lumii pentru cele ce se publică în acest ziar. În o ședință a sinodului din anul trecut d-l Dr. N. Comșa a cerut stabilirea răspunderii pentru cele publicate în „Telegraful“... Eră vorba de călduroasa apărare a lui Burdea... Eră în sobor toți „dignitarii“, toți „fruntașii“ acestei „comisiuni severe“... Toți s'au lăpădat în frunte cu P. Sf. Sa Mitropolitul... Poftim „comisiune“ și „controlă“ și „severă“... și „interese generale“... Mi-e rușine să mai lungesc vorba.

4. „Paragraful 327“. Aici se incurcă povestea. Cetitorii știu ce s'a scris în această revistă. Știu, că ne-am exprimat nedumerirea în chestia zvonului cu scrisoarea. Am zis cam așa: „Ni se pare o calomnie tendențioasă care țintește discreditarea capului nostru bisericesc, acest zvon și așteptăm lămuriri cari să ne liniștească pe deplin“. Ați cetit ce răspunde „Telegraful“. Mai cetiți, vă rog, încă odată. Merită în adevăr, aceste rânduri. Îmi pun în perspectivă mie păcătosului temniță ordinară și multe coroane amendă. Va să zică se confirmă acest zvon, de aceea teribila amenințare... Detestabilă lămurire. Va să zică, dacă eu așa aveam la îndemână un document de răstăcere politică al vre-unui om cu înaltă poziție la noi și aş publică acest act rușinos pentru lămurirea lumii, — tot eu aş fi omul păcătos bun de „temniță ordinară“ și autorul hârtiei rușinoase ar rămâne om de omenie. Pe mine m'ar condamna opinia publică, pentru-că destăinuiesc un legământ neiertat și am îndrăzneala să arăt cu degetul un păcat, iar autorul ar încasa cinste și laude binemeritate. Mă închin în fața acestei interpretări a datoriei către neam! Și „paragraf“ încolo „paragraf“ încoace: eu nu am această scrisoare. Dar îi făgăduiesc nenorocitului apărător, că dacă această scrisoare există și îmi ajunge în mână, am s'o public ca să edific opinia publică și voi sta foarte liniștit în fața „legii“, și voi suportă toată asprimea codului penal... Bietul „Telegraf“ uită, că mai există și un „cod moral“ al tuturor oamenilor cinstiți care nu pe mine m'ar scoate vinovat... Suntem lămuriiți.

5. Să cumpere pe preț foarte bun tipografia „Luceafărului“. De aici supărarea mea. Eu nu știu cine e omul care scrie aceste rânduri ca să-i spun în față, că acest om sau nu știe ce spune, sau dacă știe — iertemi-se expresia — falsifică. Las că e ridicol să cobori la motive atât de vulgare ținuta unui om, dar lucrul e absolut inexact: Când s'a oferit spre vânzare tipografiei arhidiecezane din loc tipografia „Luceafărul“, proprietarii ei au prezentat și ofertul de cumpărare al tipografului Krafft care oferă cu două mii de coroane mai mult, decât eră prețul fixat pe seama tipografiei arhidiecezane. Principiul eră ca această modestă tipografie să nu ajungă în mâni străine. Se înțelege, că nu a fost apreciat de către bunii noștri gospodari și astfel tipografia „Luceafărului“ s'a vândut d-lui Krafft care a plătit cu două mii de coroane mai mult. Acesta e adevărul pe care îl pot lămurii ori-cui cu cifre și acte în regulă. Acum înțelege cetitorule „supărarea“ mea!

6. „Telegraful“ trebuie discreditat și nimic!... De ce? Pentru că, vezi Doamne, să se poată înființa un nou ziar aici în Sibiu. La această naivitate n'am nici un răspuns. Doar e lucru evident, că ar fi vai și amar de gazeta care și-ar sprijini existența nenorocită pe acest temei...

7. „Inființarea băncii celei noi în Sibiu“ încă a „potențat“ supărarea mea... Să știe venerabilul, că eu nu am nici în clin nici în mână cu nici o bancă de pe fața pământului, afară de modestele inconveniențe de umilit debitor... Și ca să reduc la adevărata ei valoare această mitică perfidie bizantină, n'am decât să atrag atenția asupra coloanelor acestei reviste în care nu s'a publicat nici un rând de desaprobară la adresa așazisei „bănci culturale“, deși mi-s'a trimis

o multime de articole... Am dus deci până la pedanterie obiectivitatea și vedeți...

8. „Să cunoască *realitatea*“... Încep s'o cunosc, venerabile, încep s'o cunosc și mă doare inima de când o cunosc mai mult această „realitate“ a D Tale... Văd cum ni-se spulberă zi de zi credințele tineretii care „plutea în sfere înalte“ cum spui d-ta... Și când va veni vremea să aștern pe hârtie această „realitate“ a d-tale, pe care mi-o spun preoții și învățătorii năcăjiți și bieții săteni al căror cuvânt jeluitor îmi mișcă inima, vai, nu știu, cine va rămânea în fața lumii fără „greutatea morală“... Eu — ori?...

9. „La spatele d-lui O. Goga“ nu stă absolut nimeni — bunule „Telegraf“. În *fața mea* stau toți oamenii cinstiți, pentru cari am scris și aceste rânduri luând singur toată răspunderea... Eu nu gândesc cu „spatele“ domniilor mei... Și astfel e firesc, că pentru toate faptele mele nu-mi pot trece răspunderea „la spate“. Se spune și de „atacurile“ îndreptate „împotriva bisericii noastre“ din partea mea... De-aș fi atacat biserica, „Telegraful“ mi-ar fi sărit în apărare ca lui Burdea... Dar n'am făcut acest lucru... Dealtfel îmi vine un gând potrivit cu judecata oamenilor cu cari am a face. Știți ce, domnilor: Să facem un târg. Vă rog să răsfoiți toate paginile acestei reviste și dacă veți putea să-mi dovediți un singur „atac la adresa bisericii noastre“ eu vă fac un serviciu: nu-mi împlinesc făgăduința dela punctul 4). Tot e mai bine să ne împăcăm, nu-i așa?... Mă rog, aveți cuvântul...

Și acum am încheiat. Dacă se va cere, vom mai vorbi. Spune cetitorule pe partea cui e adevărul...
Octavian Goga.

ȘTIRI.

Noul episcop al Caransebeșului. Duminică s'a făcut la Caransebeș alegerea de episcop gr.-oriental, în locul răposatului Nicolae Popea. Arhimandritul Filaret Musta, a intrunit 41 de voturi și a fost proclamat ales. A mai intrunit 13 voturi și Dr. Iosif Olariu.

Noul episcop al Caransebeșului e născut din familie preotească, la anul 1839. A studiat la Beiuș, Debrețin, Caransebeș și Lipsca. Rând pe rând a urcat apoi întreaga scară a demnităților bisericesti, bucurându-se întotdeauna de stima și încrederea capilor bisericii noastre.

Prin înalta sa demnitate, astăzi, noul episcop al Caransebeșului, se bucură de întreaga dragoste a poporului Român.

Starea sănătății M. S. Regelui Carol al României continuă să se îmbunătățească. M. Sa se ocupă în fiecare zi cu chestiunile importante, rezolvându-le.

Advocat român. D-l Dr. Ludovic Csato, a deschis cancelarie advocațională în Blaj (strada Tipografiei, casa Naftali).

Societatea de lectură „Andrei Șaguna“ din Sibiu, s'a constituit pe anul școlar 1908/9 în ședința ținută la 14 Septembrie c., în modul următor: Președinte, d-l Dr. I. Lupaș. Vicepreședinte, d-l Traian Cibian. Membrii în această societate sunt d-nii: Virgil Nistor, Valeriu Judele, Gh. Ciupe, Ilariu Reit, Nicodim Cristea, N. Răduțiu, I. Popa, Gh. Zaviciu, Pavel Borzea, Al. Moldovan, Em. Ciuleiu, I. Trifa, Gr. Vermeșan, S. Turtea, I. Baboe și Filimon Boer.

Bulgarii pregătesc tulburări. Toată Macedonia e inundată de misiuni și proclamațiuni bulgare. Lumea se teme de o mișcare violentă și turburătoare din partea bulgarilor.

Lupta pentru votul universal în Egipt. Se telegrafiază din Alexandria că mai multe manifestațiuni în favoarea votului universal s'au făcut

ieri, mergând spre palatul Khedivului. Mulțimea a fost risipită de poliție.

Un nou avocat femeie. Baroul parizian și-a mărit numărul membrilor săi cu încă un avocat femeie. D-ra Elena Miropolsky a debutat în mod strălucit mai zilele trecute în fața curții cu jurați.

Bulgaria a fost proclamată la Târnova ca regat independent. Faptul acesta a produs o adâncă consternare în cercurile diriguitoare turcești.

O țigară enormă. — Dacă am presupune că un om nu fumează pe zi, nici mai mult nici mai puțin, decât 25 țigări, ceea ce înseamnă că arde 6125 centimetri pătrați de hârtie de țigară, sau dacă o cântărim această hârtie, trage 13 grame. Calculând greutatea scrumului, dela aceste țigări, el trage 0, gr. 006927, aceasta conține 0 gr. 000-125 oxizi de cupru și de plumb, care formează în momentul de inhalatiune, nicotină, în cantitate de 13% din cantitatea oxisilor.

Inchipuindu-ne că această cantitate toxică de nicotină, trece toată în plămâni fumătorului, vă puteți întreba: cât timp trebuie să fumăm ca să se strângă în orificiile pulmonare un gram de nicotină?

Amicii fumătorii să nu se sperie, calculul e matematic și ne arată că ne trebuie vre-o 20 de ani ca fumând pe fiecare zi câte 25 țigări să zică că au aspirat 1 gram de nicotină!

Și pentru a avea un gram de nicotină, trebuie, să fumăm în acești ani, dintr'o țigară lungă de 8 kilometri care aprinsă azi să se termine peste 22 de ani...! Această țigară nici Goliat nu o putea fuma, căci ar fi căzut trăznit, dacă nu ar fi lăsat-o din gură, câteva ore pe zi. Numai astfel se explică, de ce nu avem nici o intoxicație prin nicotina țigărilor, căci ele nu se fumează încontinuu ci alternativ, după câteva momente de repaus.

Puteți deci fuma înainte!...

Cuptorul de uscat poame sistem „Cazenille“ din Săliște. „Reuniunea română agricolă sibiană“ încă în anul 1894 a fost dăruită din partea ministrului reg. de agricultură cu un cuptor de uscat poame sistem „Cazenille“, pe care l-a zidit cu mari cheltuieli, în frunțașă comună Săliște. Cuptorul cuprinde 95 lese, pe cari se pot usca de-

odată cam 90 decaltri prune; din circa 5 decaltri se capătă 3 decaltri prune uscate. Prunele se uscă în timp de 48 ore, în cele dintâi 24 ore la o căldură de 40 grade, iar în celelalte 24 ore căldura se urcă până la 70 și chiar 80 grade C. La un cuptor se consumă circa o jumătate m. cubici lemne. După ce se iau prunele de pe lese, se întind ca să se răcească și numai după răcire se adună. Merele, perele și persecile se uscă în 24 ore, cu mai puțină căldură, consumându-se numai jumătate cantitate de lemne, ca la uscătul prunelor. Poamele de uscat trebuie să fie coapte bine și dacă se uscă cu grijă, reușesc bine. Voind a le da lustru, se pun încă odată în cuptor, pe timp scurt, inferbântându-se bine. La cuptor se pot usca și zarzavaturile (morcovi, pătrângei etc.) atât de căutate pe la orașe. Cuptorul în restimp a fost pus în lucrare și cei cari s'au folosit de el, au fost pe deplin mulțumiți, dat fiind, că poamele să uscă deopotrivă, se păstrează în întregime, fără a se scurge mustul din ele și fără a se afuma, și pe deasupra poamele uscate își păstrează gustul 3—4 ani de-a rândul. După cum aflăm, membrul din comitetul Reuniunii, P. Draghici, prim-pretor în Săliște, la întreprinderea comitetului, a provocat primăriile din apropiere, ca să publice și să îndemne pe cei ce au poame de uscat să se întovărășească spre acest scop, punându-se în legătură cu d-l Demetriu Foale, conducătorul lăptăriei din Săliște, totodată încrezutul comitetului Reuniunii, care în conțelegere cu vice-prezidentul Reuniunii, d-l I. Chirca, prim-notar acolo, să iee măsurile de lipsă pentru punerea în lucrare a cuptorului. E de regretat, că poporul nostru din partea locului nu poartă mai mult interes de acest bogat izvor de câștig și bogat mijloc de alimentație.

Nu știm multe lucruri. Depildă: În veacul al XIX aproape 14 milioane de oameni au fost omorâți în război.

— Chinezii și Germanii poartă mai mult ca toate popoarele ochelarii.

— Nouesprezece pavilioane la două zeci și cinci au roșu în culoarea lor.

— În Anglia se prestează jurământ nu ridicând mâna ci sărutând biblia.

Proprietar-editor: OCTAVIAN GOGA.
Red. responsabil: LAZAR DEVAN.

Banca de asigurare

„TRANSSYLVANIA“

— din Sibiu —

Intemeiată la anul 1868

în Sibiu, str. Cisnădiei Nr. 5 (edificiile proprii).

Fonduri de întemeiere și de rezervă 2.161.399-11 cor.

asigurează în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune,
edificii de ori-ce fel, mărfuri, mobile, vite, produse economice etc.

asupra vieții

în toate combinațiile: capitaluri pentru cazul morții, asigurări de zestre, de copii, de studii, rente pe viață etc.

==== Asigurări populare fără cercetare medicală. ====

Asigurări pe spese de înmormântare cu solvirea imediată a capitalului scadent la decedare.

Valori asigurate contra incendiului:	Capitaluri asigurate asupra vieții:
95.816.412— coroane.	9.882.454— coroane.

Dela întemeiere s'au solvit:

pentru despăgubiri de incendii 4.484.278-83 coroane,
pentru capitaluri asigurate pe viață 4.028.113-12 coroane.

Oferte și orice informațiuni se pot lua dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cisnădiei Nr. 5, etagiu I, curtea I, și la agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița, Cluj și Oradea-mare, dela subagenții din toate comunele mai mari.